

STUDIE

SEDMDESÁT LET DIDAKTIKY DĚJEPISU NA PEDAGOGICKÉ FAKULTĚ MASARYKOVY UNIVERZITY (1946–2015)

JAROSLAV VACULÍK

The study presented here concerns the development of history didactics at the Faculty of Education at Masaryk University. It focuses on the first seventy years of work in this field (1946–2015) when was represented by Jaroslav Kopáč, Stanislav Opatřil and Stanislav Julínek.

Key words: Masaryk university; Faculty of Education; Didactics of History; 1946–2015.

Pedagogické fakulty byly zřízeny v roce 1946 na univerzitách v Praze, Brně, Olomouci a Bratislavě, aby rozvíjely vědecko-výzkumnou činnost v pedagogických vědách a podílely se na zajišťování přípravy dosavadních i nových učitelů. Součástí této přípravy byla také metodika vyučování dějepisu, která byla zpočátku realizována pedagogickými semináři těchto fakult. Termín metodika dějepisu byl používán až do konce 60. let 20. století, kdy byl nahrazen termínem teorie vyučování dějepisu, ze které se pak vyvinula oborová didaktika dějepisu jako součást obecné didaktiky. Cílem práce je postihnout vznik a vývoj odborné disciplíny, která se nachází na pomezí historie a pedagogiky, na teprve po válce se formující pedagogické fakultě v Brně. Touto problematikou se dosud žádný autor nezabýval, jak vyplývá i z poznámkového aparátu. Při psaní studie, která je věnována 70. výročí založení Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity (MU), byl použit chronologicko-problémový princip.

V době od vzniku Pedagogické fakulty MU do jejího dočasného zániku v roce 1953 pěstovali tento obor Jaroslav Kopáč a Stanislav Opatřil, oba z katedry pedagogiky. Jaroslav Kopáč (1898–1982) již v roce 1936 vydal monografii nazvanou *Vyučování dějepisu se zřetelem k některým novým směrům*. Po zřízení Pedagogické fakulty MU si zapsal obory dějepis, zeměpis a občanská nauka, které ukončil státní závěrečnou zkouškou a obhajobou diplomové práce *Hlediska výběru učiva v nových dějepisech pro střední školy* v roce 1950. Od roku 1952 působil jako odborný asistent na katedře pedagogiky.

Kromě přednášek z dějin pedagogiky se věnoval spolu s Václavem Husou, Marií Pravdovou a Janem Filipem přípravě nových osnov dějepisu (1952) a byl také spoluautorem nových dějepisných učebnic: *Dějiny starověku*,¹ *Dějiny středověku*² a *Dějiny novověku*,³ všechny také ve slovenském a maďarském překladu. V roce 1954 vydal s kolektivem *Dějiny doby nové a nejnovější*.⁴ K tomu byl výborně připraven, protože už ve třicátých letech zpracoval učebnice dějepisu pro potřeby pokusné diferencované měšťanské školy v Humpolci.⁵ V roce 1953 předložil disertační

¹ *Dějiny starověku*. Praha: SPN, 1949, 1953, 1954.

² *Dějiny středověku*. Praha: SPN, 1949, 1953, 1954.

³ *Dějiny novověku*. Praha: SPN, 1949, 1952.

⁴ KOPÁČ, J. a kol.: *Dějiny doby nové a nejnovější*. Praha: SPN, 1954, 1955, 1956, 1957, 1988.

⁵ Týž: *Pokusná diferencovaná měšťanská škola v Humpolci v letech 1929–1938*. In: Za těsnější spojení školy se životem VI. Brno UJEP, 1966.

práci *Nový obsah metodiky dějepisného vyučování na střední škole*, jejímiž oponenty byli profesori František Kalousek a Boris Uher. Rigorózní zkouška proběhla 3. dubna 1953 u examinátorů profesorů F. Kalouska, Z. Hájka a B. Uhra. Již v roce 1947 psal o dějepisných osnovách na škole 2. stupně.⁶ Informoval také o práci dějepisných kroužků v SSSR.⁷ Učinil rovněž metodické poznámky k výuce dějin pravěku,⁸ středověku,⁹ americké občanské války,¹⁰ prusko-francouzské války,¹¹ Pařížské komuny,¹² první světové války,¹³ Říjnové revoluce v Rusku,¹⁴ prvního odboje,¹⁵ meziválečném období.¹⁶

Publikační činnost Jaroslava Kopáče byla pochopitelně ovlivněna dobovou atmosférou padesátých let. V časopisu *Pedagogika* roku 1952 vydal např. přehled o práci v didaktice dějepisu po roce 1929 s názvem *Proti pozůstatkům reformismu v didaktice dějepisu*¹⁷ a v časopisu *Komenský* otiskl stat' *Výchova k socialistickému vlastenectví*.¹⁸ Soustavnou pozornost věnoval učebnicím dějepisu, mj. jejich ilustracím.¹⁹

Stanislav Opatřil (1907–1996) získal vysokoškolské vzdělání na nově založené Pedagogické fakultě MU, kde studoval obory dějepis, zeměpis a občanská nauka. Po absolutoriu v roce 1949 předložil a v roce 1950 obhájil rigorózní práci na téma *Občanskovýchovná funkce dějepisu* (opONENTI Karel Galla a Otokar Chlup). Habilitoval se v roce 1961 na Pedagogickém institutu v Brně, kde byl v roce 1962 jmenován docentem. Vrcholem jeho vědecko-pedagogické kariéry bylo jmenování mimořádným profesorem pro obor pedagogika v roce 1971.

Opatřil publikoval řadu učebních textů pro posluchače pedagogické fakulty. V roce 1951 otiskl studii *Kapitola o vyučování dějepisu na středních školách*,²⁰ v roce 1953 vydal *Metodickou příručku pro dějiny středověku*,²¹ v letech 1956–1959 vydal dva díly učebnice *Metodika dějepisu*, věnované učebním a výchovným úkolům dějepisu a vyučovacímu procesu v dějepise.²² Zabýval se i zkušenostmi z historické práce v PO ČSM²³ a prací s chronologickou linií.²⁴ O využití muzeí ve školní praxi psal společně s Karlem Cignou.²⁵ Přínosné byly i jeho stati o tematických shromážděních,²⁶ práci s letopočty,²⁷ samostatné práci žáků v dějepisu,²⁸ učebně výchov-

⁶ Týž: *Dějepisné osnovy na škole II. stupně*. Teorie a praxe, 1947–1948, s. 86–90.

⁷ Týž: *Práce v dějepisném kroužku jedné střední školy v SSSR*. Společenské nauky, 1948–1949, s. 120–121.

⁸ Týž: *Paměť lidstva*. Tamtéž, 1949–1950, s. 30–32 a 82–83.

⁹ Týž: *Rozmach feudalismu*. Tamtéž, 1949–1950, s. 125–126.

¹⁰ Týž: *Sever proti jihu*. Tamtéž, 1949–1950, s. 320–321.

¹¹ Týž: *Válka prusko-francouzská*. Tamtéž, s. 320–321.

¹² Týž: *Pařížská komuna*. Tamtéž, 1949–1950, s. 321.

¹³ Týž: *První světová imperialistická válka*. Tamtéž, s. 366–368.

¹⁴ Týž: *Velká říjnová socialistická revoluce*. Tamtéž, 1949–1950.

¹⁵ Týž: *Český a slovenský odboj*. Tamtéž, 1949–1950, s. 370–372.

¹⁶ Týž: *Krise kapitalismu*. Tamtéž, s. 440–442.

¹⁷ *Pedagogika*, 1952, s. 481–488.

¹⁸ *Komenský*, 76, 1951, č. 2, s. 321n.

¹⁹ KOPÁČ, J.: *K otázce ilustrací v učebnicích dějepisu*. Dějepis a zeměpis ve škole, 5, 1962, s. 249–250.

²⁰ *Metodické stati pro vyučování společenských věd*. Praha: SPN, 1951, s. 17–26.

²¹ OPATŘIL, S.: *Metodická příručka pro dějiny středověku*. Praha: SPN, 1953.

²² Týž: *Metodika dějepisu I*. Praha: SPN, 1956. 185 s.; Týž: *Metodika dějepisu II*. Praha: SPN, 1959. 238 s.

²³ Týž: *Po stopách dávných Slovanů*. Brno: Krajské nakladatelství, 1956.

²⁴ Týž: *Pásmo času v pedagogické praxi učitelů dějepisu*. Brno: KPÚ, 1959.

²⁵ CIGNA, K. – OPATŘIL, S.: *Muzea ve školní praxi*. *Komenský* 74, 1950, s. 334–337.

²⁶ OPATŘIL, S.: *Tematická shromáždění s dějepisným zaměřením*. Dějepis ve škole 3, 1956, s. 352–358.

²⁷ Týž: *Letopočty v dějepisném vyučování*. Dějepis ve škole 4, 1957, s. 349–357.

²⁸ Týž: *Význam samostatné práce žáků a možnosti jejího rozvíjení*. Dějepis ve škole 5, 1958, s. 456–457; Týž: *Možnosti samostatné práce při vyučování dějepisu*. Dějepis ve škole 5, 1958, s. 456–457.

ných cílech,²⁹ domácích úkolech,³⁰ úkolech dějepisného vyučování³¹ a polytechnickém principu v dějepisném vyučování.³²

Metodiku vyučování dějepisů a vlastivědy přednášel i v první polovině 60. let 20. století, kdy byl spoluautorem učebnice *Metodika vyučování vlastivědy* pro pedagogické instituty, kde se na 64 stranách zabýval základními metodickými otázkami dějepisného učiva vlastivědy.³³ Byl členem státní zkušební komise pro dějepis s didaktikou a dokonce vedl dějepisné exkurze, např. v roce 1962 Po stopách národně osvobozenického boje na Slovensku.³⁴ Ve Sborníku prací Pedagogického institutu v Brně publikoval také své stati z dějin moravského učitelstva.

Jako člen subkomise ministerstva školství pro dějepis spolupracoval při řešení otázek vzdělávání učitelů 2. stupně. Při zpracovávání rezortního úkolu *Problémy metodiky dějepisů na školách 1. a 2. stupně* obdržel v roce 1966 uznání ministerstva za práci koordinátora.

V souvislosti s návrhem na jmenování S. Opatřila mimořádným profesorem pedagogiky uvedl v roce 1971 vědecký pracovník Pedagogického ústavu J. A. Komenského ČSAV prof. dr. Josef Novotný, že Opatřil „po svém příchodu na fakultu v roce 1947 se zaměřil na otázky didaktiky (zejména metodiku dějepisného vyučování). Otázku dějepisů jako vyučovacího předmětu nepovažoval za málo důležitou, a to tím spíše, že dobře věděl, na jak nízkém stupni je a nadále klesá úroveň vyučování dějepisů, kde panuje formalismus jako v málokteré jiné oblasti. Proto se zamýšlel nad postavením dějepisů mezi ostatními vyučovacími předměty, studoval jeho účinnost pro lidské poznání, jeho účinnost výchovnou, sledoval otázku vyučovacího procesu v dějepisů, jeho občanskovýchovnou funkci a poslání. Zajímaly ho i metody a formy dějepisného vyučování (jako jsou tematická shromáždění s dějepisným zaměřením), letopočty a jejich místo ve výuce dějepisů aj.“³⁵ Prof. Novotný také zhodnotil publikační činnost navrhovaného a konstatoval, že „tato soustavná a rozmanitá činnost S. Opatřila týkající se dějepisného vyučování v mnohém příznivě ovlivnila stav dějepisného vyučování“.

Opětovné začlenění pedagogické fakulty do svazku univerzity v roce 1964 vytvořilo příznivé podmínky pro rozvoj vědeckovýzkumné práce. Jedním z profilujících oborů na katedře dějepisů se stala teorie vyučování dějepisů. Její rozvoj se datuje do konce šedesátých let, kdy byl započat kolektivní výzkum problematiky využití textových pomůcek při výuce dějepisů na základní škole. Pozornost byla věnována také aplikaci regionálně historického bádání v dějepisném vyučování. K této problematice uskutečnila katedra vědecké konference v letech 1973 a 1976. Význam vyučovacích pomůcek pro zvyšování efektivnosti výuky byl středem pozornosti vědeckých konferencí v letech 1979, 1983, 1986 a 1989. V roce 1977 katedra zajišťovala VII. mezinárodní symposium historiků – didaktiků.

Od roku 1968 na katedře dějepisů přednášel didaktiku dějepisů Stanislav Julínek (1931–2013), který na Pedagogické fakultě MU studoval dějepis, výtvarnou a občanskou výchovu. V lednu 1972 obhájil rigorózní disertaci na téma *Zásada trvalosti a její význam ve vyučovacím procesu* (examinátor Josef Maňák) a získal titul doktora filozofie (PhDr.). V tomto období se podílel na přípravě výběru krásné literatury pro výuku dějepisů v 7. a 8. ročníku základní školy,

²⁹ Týž: *K otázce učebně výchovného cíle dějepisných hodin*. Komenský 82, 1958, s. 600–605.

³⁰ Týž: *Domácí úkoly ve vyučování*. Dějepis a zeměpis ve škole 1, 1959, s. 239–241.

³¹ Týž: *K otázce cíle a úkolů dějepisného vyučování na ZDŠ*. Dějepis a zeměpis ve škole 2, 1960, s. 22–23.

³² Týž: *Polytechnický princip v dějepisném vyučování*. In: *Za těsnější spojení školy se životem*. Praha: SPN, 1960, s. 334–340.

³³ *Metodika vyučování vlastivědy*. Praha: SPN, 1964.

³⁴ Archiv Masarykovy univerzity (AMU), f. A 4, výroční hodnocení externí práce na oddělení dějepisů katedry dějepisů, občanské nauky a zeměpisu v roce 1961–1962.

³⁵ Tamtéž, posudek prof. J. Novotného z r. 1971.

zabýval se významem bibliografie pro regionální práci učitele dějepisu,³⁶ zpracoval bibliografii k metodice vyučování dějepisu,³⁷ studoval problematiku spolupráce muzea a školy z hlediska přípravy posluchačů dějepisu³⁸ a provedl výběr vyučovacích pomůcek k vlastivědnému učivu 5. ročníku.³⁹ Na sympoziu Statistisches Bild in Greifswaldu v roce 1972 hovořil o uplatňování didaktické techniky při speciální didaktické přípravě posluchačů studia dějepisu. Podílel se rovněž na pracích spojených s úpravami učebních plánů a osnov prezenčního, kombinovaného a postgraduálního studia dějepisu, stejně jako na budování sbírek názorných pomůcek a úsilí o obsahovou a technickou modernizaci výuky. Zkoumal také podíl dějepisečnického učiva na utváření estetického citění mládeže.

V 80. letech se Stanislav Julínek podílel na řešení vědeckovýzkumného úkolu *Metodické využití didaktických prostředků ve vyučování dějepisu*. V souvislosti se zaváděním nového pojetí výuky dějepisu na základních a středních školách a nových učebních plánů se zúčastnil proškolení učitelů těchto stupňů škol. V roce 1984 obhájil na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze kandidátskou disertaci *Výchova výtvarným uměním ve výuce dějepisu* a získal vědeckou hodnost kandidáta pedagogických věd. Publikoval stati týkající se historie dějepisečnické výuky na českých základních školách z hlediska vývoje učebních plánů, učebních osnov a školních učebnic,⁴⁰ estetické výchovy v dějepisečnickém vyučovacím procesu,⁴¹ didaktické analýzy jako východiska pro funkční volbu vyučovacích prostředků ve výuce dějepisu,⁴² základních metodických postupů s využitím učiva z dějin umění při výuce dějepisu⁴³ a exkurzní činnosti jako součásti odborné a didaktické přípravy posluchačů dějepisu.⁴⁴ S novými poznatky z oborové didaktiky vystoupil i na III. drážďanských dnech na Vysoké škole pedagogické v Drážďanech v roce 1985. Na základě úspěšné pedagogické i vědecké činnosti byl v roce 1988 jmenován docentem pro obor didaktika dějepisu. Své pojetí didaktiky dějepisu poté předložil v učebním textu *Úvod do teorie a praxe didaktiky dějepisu* (Brno 1995).

Zmíněný kolektivní výzkum problematiky využití vyučovacích pomůcek při výuce dějepisu na základní škole koordinoval Jaroslav Sýkora (1928), absolvent oborů dějepis, zeměpis a občanská nauka na Pedagogické fakultě MU (1947–1950). Výsledkem studia využití vyučovacích pomůcek byly, kromě několika teoretických statí zabývajících se využitím krásné literatury, některé praktické textové pomůcky pro učitele, jako např. *Krásná literatura ve vyučování dějepisu v 7. ročníku ZDŠ*,⁴⁵ obdobná publikace pro učitele 8. ročníku⁴⁶ a příručka *Kdo je kdo*.⁴⁷ Sýkora řešil rovněž problematiku využívání vlastivědného materiálu při výuce nejnovějších dějin⁴⁸

³⁶ JULÍNEK, S.: *Význam bibliografie pro regionální práci učitele dějepisu*. Sborník prací Pedagogické fakulty UJEP, řada společenských věd, č. 6, s. 91–114.

³⁷ Dějepis ve škole, 1968.

³⁸ Spolupráce školy a muzea. Praha 1970.

³⁹ Komenský, 1970.

⁴⁰ JULÍNEK, S.: *30 let dějepisečnické výuky na českých základních školách z hlediska vývoje učebních plánů*. Sborník prací Pedagogické fakulty UJEP, řada společenských věd, č. 8, s. 143–162.

⁴¹ Týž: Estetická výchova a dějepisečnický vyučovací proces. Tamtéž, č. 10, s. 123–130.

⁴² Sýkora, J. (ed.): *Vyučovací pomůcky jako prostředek modernizace výuky dějepisu*. Brno 1986, s. 78–95.

⁴³ JULÍNEK, S.: *Základní metodické přístupy s využitím učiva z dějin umění při výuce dějepisu*. Sborník prací Pedagogické fakulty UJEP, řada společenských věd, č. 11, s. 31–56.

⁴⁴ Týž: *Exkurzní činnost jako součást odborné a didaktické přípravy posluchačů*. Tamtéž, č. 12, s. 39–46.

⁴⁵ SÝKORA, J. a kol.: *Krásná literatura ve vyučování dějepisu v 7. roč. ZDŠ*. Brno: UJEP, 1971.

⁴⁶ Týž: *Krásná literatura ve vyučování dějepisu v 8. roč. ZDŠ*. Brno: KPÚ, 1974.

⁴⁷ SÝKORA, J. – SÝKOROVÁ, O.: *Kdo je kdo*. Brno: KPÚ, 1973.

⁴⁸ SÝKORA, J.: *Isopolzovanie krajevédčeského materiálu pri izučení istorii socialističeskogo strojitělstva*. Prepodavanje istorii v škole, 1974, č. 6, s. 95–97. Též: *Istorija i osnovi na komunizma*, 1974, č. 2, s. 15–17.

a zamýšlel se nad významem siní tradic pro plnění výchovně vzdělávacích úkolů škol.⁴⁹ Společně s F. Čapkou psal o využití regionální historie ve vyučování dějepisu,⁵⁰ s O. Sýkorovou o využívání krásné literatury jako literární učební pomůcky ve vyučování dějepisu⁵¹ a o metodách práce s krásnou literaturou ve vyučování dějepisu.⁵² Last but not least se J. Sýkora profiloval jako spoluautor učebnic dějepisu pro 3. ročník tehdejších gymnázií a metodických příruček k těmto učebnicím.⁵³ Nelze opomenout ani jeho redakci sborníků z didaktických konferencí pořádaných katedrou dějepisu.⁵⁴

Problematikou využití diafonu ve vyučování dějepisu se koncem 80. let 20. století zabývala Libuše Urbánková (1955)⁵⁵ a přehled vývoje přípravy učitelů dějepisu na Pedagogické fakultě MU v letech 1946–1981 předložil Jaroslav Vaculík (1947).⁵⁶

Po roce 1989 byla didaktika dějepisu nadále rozvíjena, mj. podílem na tvorbě učebnic dějepisu a vlastivědy pro základní školu a také výzkumem problematiky využití didaktického videozáznamu a hraného historického filmu v kontextu historické kultury a dějepisné výuky.

V roce 1996 uspořádala katedra historie mezinárodní vědeckou konferenci *Tvorba učebnic dějepisu v Polsku, na Slovensku a v České republice*.⁵⁷ O významu regionálních dějin pro vyučování dějepisu hovořil v roce 1990 František Čapka (1942) na XIX. mikulovském sympoziu.⁵⁸ Na zmíněné konferenci o tvorbě učebnic referoval o možnostech začlenění regionálních historických prvků do učebnic dějepisu.⁵⁹

Nový vyučující didaktiky dějepisu Kamil Štěpánek (1960) vystoupil na konferenci o tvorbě učebnic v roce 1996 s referátem o didaktickém využití hraných historických filmů.⁶⁰ Obraz Olivera Cromwella ve filmu prezentoval ve sborníku fakulty.⁶¹ Tvorbou a ověřováním účinnosti dějepisného vyučování se zabýval na konferenci Videodidakta 91.⁶²

⁴⁹ SÝKORA, J.: *Pomoc vlastivědným pracovníkům při budování siní revolučních tradic ve školách a na závodech*. Vlastivědný věstník moravský, 29, 1977, č. 1, s. 91–96.

⁵⁰ SÝKORA, J. – ČAPKA, F.: *Regionální historie ve vyučování dějepisu*. Vlastivědný věstník moravský, 29, 1977, č. 1, s. 83–85.

⁵¹ SÝKORA, J. – SÝKOROVÁ, O.: *K otázce využívání krásné literatury jako literární učební pomůcky ve vyučování dějepisu*. Sborník prací Pedagogické fakulty UJEP, řada společenských věd, č. 8, s. 163–176.

⁵² TÍŽ: *Metody práce s krásnou literaturou ve vyučování dějepisu*. Sborník prací Pedagogické fakulty UJEP, řada společenských věd, č. 9, s. 131–146.

⁵³ CAMEL, S. – KOVÁČOVÁ, A. – MACEK, Z. – SÝKORA, J.: *Dějepis. Experimentální učební text pro III. ročník gymnázia*. Praha: SPN, 1981; TÍŽ: *Dejepis. Experimentální metodická příručka pro 3. ročník gymnázia*. Bratislava: SPN, 1981; CAMEL, S. – KAMENEC, I. – MACEK, Z. – SÝKORA, J.: *Dějepis pro 3. ročník gymnázia*. Praha: SPN, 1987.

⁵⁴ Sýkora, J. (ed.): *Podíl vyučovacích pomůcek na modernizaci výuky dějepisu*. Brno: UJEP, 1983; Sýkora, J. – Julínek, S. – Nečas, C. (eds.): *Materiály z konference Využití nejnovějších regionálních dějin ve vyučování dějepisu*. Brno: UJEP, 1979.

⁵⁵ URBÁNKOVÁ, L.: *Diafony ve vyučování dějepisu*. Sborník prací Pedagogické fakulty UJEP, řada společenských věd, č. 12, s. 47–60.

⁵⁶ VACULÍK, J.: *Příprava učitelů dějepisu na pedagogické fakultě v Brně v letech 1946–1981*. Sborník prací Pedagogické fakulty MU, řada společenských věd, č. 11, s. 7–30.

⁵⁷ Zwettler, O. – Vaculík, J. (eds.): *Tvorba učebnic dějepisu v Polsku, na Slovensku a v České republice*. Brno: MU, 1996.

⁵⁸ ČAPKA, F.: *Několik poznámek k významu regionálních dějin pro vyučování dějepisu*. In: XIX. mikulovské sympodium. Brno: SOA Břeclav, 1990, s. 69–75.

⁵⁹ TÍŽ: *Možnosti začlenění regionálních historických prvků do učebnic dějepisu*. In: VACULÍK, J. (ed.): *Tvorba učebnic dějepisu v Polsku, na Slovensku a v České republice*. Brno: MU, 1996, s. 41–42.

⁶⁰ ŠTĚPÁNEK, K.: *Příspěvek k didaktickému využití hraných historických filmů*. In: VACULÍK, J. (ed.): *Tvorba učebnic dějepisu v Polsku, na Slovensku a v České republice*. Brno: MU, 1996, s. 100–105.

⁶¹ TÍŽ: *Oliver Cromwell, filmový a skutečný a školní dějepis*. Sborník prací Pedagogické fakulty MU, řada společenských věd, č. 13, s. 100–109.

⁶² TÍŽ: *Poznámky k tvorbě a ověřování účinnosti dějepisného videozáznamu*. In: Videodidakta 91. Formy a metody využití videa ve výchově a vzdělávání. Brno: MU, 1992, s. 32–38.

Didaktické problematiky se dotkla také Marie Marečková (1942), která se zabývala využitím statistických materiálů ve výuce dějepisu.⁶³ Obdobně Otto Zwettler (1942) zkoumal, jak byly dějiny interpretovány v nacistickém Německu.⁶⁴

Druhá polovina devadesátých let 20. století byla ve znamení řešení rezortního úkolu MŠMT Mládež a dějiny, jehož koordinátorem byl Bohuslav Klíma (1950). Jeho spolupracovníky byli František Čapka, Svatava Kašpárková, Marie Marečková, Kamil Štěpánek a Jaroslav Vaculík. Výsledky dotazníkového šetření a výzkum historického vědomí adolescentů se zaměřením na Českou republiku byly publikovány v syntéze Mládež a dějiny.⁶⁵ Základní práci uskutečňovali učitelé středních škol, kteří po proškolení v Brně zorganizovali dotazníkové šetření ve svých školách. Následovalo počítačové zpracování a postupné vyhodnocování 1158 dotazníků. Šlo o součást mezinárodního projektu, řešeného ve spolupráci s řadou zahraničních institucí, především s Ústavem didaktiky na Univerzitě v Hamburku. Výsledky projektu byly kladně hodnoceny i v recenzi publikace Mládež a dějiny otištěné v časopisu Pedagogika.⁶⁶

O této významné aktivitě hovořil B. Klíma již na konferenci Úloha školy v historickém vzdělávání středoevropské společnosti, kterou katedra historie uspořádala v roce 1997 za účasti historiků – didaktiků z České republiky, Slovenska a Polska.⁶⁷ O průběhu řešení projektu v České republice referoval společně i s Františkem Čapkou.⁶⁸ Dílčí výsledky svého výzkumu publikovali F. Čapka,⁶⁹ Marie Marečková⁷⁰ a Jaroslav Vaculík.⁷¹

Na projekt Mládež a dějiny navázal v letech 2006–2007 záměr česko-polské spolupráce KONTAKT Historické vědomí středoškoláků. Do něj byli zapojeni Grażyna Pańko z Wrocławské univerzity a Jaroslav Vaculík a František Čapka z katedry historie PdF MU. V jeho rámci byla publikována řada srovnávacích studií.⁷²

⁶³ MAREČKOVÁ, M.: *K využití statistických materiálů ve výuce*. Sborník prací Pedagogické fakulty MU, řada společenských věd, č. 13, s. 80–88.

⁶⁴ ZWETTLER, O.: *K problematice interpretace dějin ve výuce dějin v Německu v letech 1933–1945*. Tamtéž, s. 71–79.

⁶⁵ KLÍMA, B. a kol.: *Mládež a dějiny*. Brno: CERM, 2001.

⁶⁶ Pedagogika, roč. 2002, s. 251–253.

⁶⁷ KLÍMA, B.: *Výzkumný projekt Mládež a dějiny na katedře historie PdF MU*. In: Vaculík, J. (ed.): *Úloha školy v historickém vzdělávání středoevropské společnosti*. Brno: MU, 1997, s. 8–14.

⁶⁸ KLÍMA, B. – ČAPKA, F.: *Former and Current Specificities of Teaching History to Youth in the Czech Republic*. In: *Youth and History*. Volume A. Hamburg – Bergen: Körber Stiftung, 1997, s. 284–286.

⁶⁹ ČAPKA, F.: *Stav historického vědomí středoškolské mládeže na pozadí evropského výzkumného projektu Mládež a dějiny*. In: *Školní výuka dějepisu a překonávání stereotypních obrazů sousedních národů*. Ostrava: OU, 1999, s. 169–173; Týž: *K świadomości historycznej młodzieży czeskiej*. In: *Uczeń w nowej szkole*. Poznań: UAM, 2002, s. 119–120.

⁷⁰ MAREČKOVÁ, M.: *Mládež a dějiny*. In: *Národnostní menšiny*. Praha 2000, s. 135–142; Táž: *Orientace středoškolských studentů ve vývojových trendech a jejich vyústění*. In: *Sborník prací PdF MU, řada společenských věd, č. 18, s. 72–98*; Táž: *Sociální aspekty historického vědomí a evropská integrace*. In: *Člověk – dějiny – hodnoty jako filozofický, historický, sociálně politický a výchovný problém*. Ostrava: OU, 2002, s. 104–107; Táž: *Orientace středoškolských studentů ve vývojových trendech a jejich vyústění*. In: *Problemy edukacji współczesnego świata, zeszyt 3*. Wrocław: UW, 2002, s. 65–69.

⁷¹ VACULÍK, J.: *Srovnávací evropský výzkum historického vědomí středoškoláků Mládež a dějiny*. In: *Vzdělávání – brána k evropské integraci*. Brno: MU, 2000, s. 184–190; Týž: *Názory studentů na historicky formované politické koncepce dneška*. In: *Výchova k občanství 2000*. Bratislava: UK, 2000, s. 124–126.

⁷² ČAPKA, F. – VACULÍK, J.: *Výsledky empirického výzkumu názorů středoškolské mládeže*. In: *Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, č. 22, s. 131–136*; ČAPKA, F. – VACULÍK, J.: *Zamyšlení nad postoji české středoškolské mládeže k členství ČR v EU*. In: *Historie a cestovní ruch – perspektivní a podnětné spojení*. Praha: VŠO, 2008, s. 201–2014; ČAPKA, F. – VACULÍK, J.: *Reflections on Czech high-school student's attitudes towards the Czech Republic's membership of the European Union*. In: *Czech-Polish Historical and Pedagogical Journal*, vol. 1, 2009, s. 23–27.

František Čapka se zaměřil také na tvorbu učebnic a pracovních sešitů, zejména pro 8. a 9. ročník základní školy.⁷³ Pozornost věnoval také práci s regionálním materiálem ve výuce dějepisu,⁷⁴ maturitním zkouškám,⁷⁵ tvorbě učebnic,⁷⁶ úloze regionální historie v historickém vzdělávání,⁷⁷ a místu dějepisu v integrované výuce.⁷⁸

Problematika dějepisných exkurzí byla předmětem zájmu Jiřího Miholy (1972), který o nich hovořil na domácích i zahraničních konferencích.⁷⁹

Didaktik katedry Kamil Štěpánek se soustřeďuje na problematiku mediální výuky,⁸⁰ zajímá se také o problematiku učebnic dějepisu,⁸¹ mezipředmětové vztahy,⁸² dopravní výchovu v děje-

⁷³ ČAPKA, F.: *Obrazy z novějších českých dějin*. Praha: Alter, 1996; ČAPKA, F. – KLÍMA, B.: *Obrazy z českých dějin pro 4. a 5. ročník ZŠ*. Praha: Alter, 1996; ČAPKA, F.: *Dějepisné tabulky*. Brno: MU, 2001; Týž: *Dějepis 9 pro ZŠ*. Praha: Scientia, 2004; Týž – KRÁLOVÁ, P.: *Textová příručka pro výuku dějepisu I*. Praha 2004; ČAPKA, F.: *Vlastivěda 5*. Brno: Nová škola, 2005; Týž: *Vlastivěda 5. Pracovní sešit pro 5. roč. ZŠ*. Brno: Nová škola, 2005; Týž – KRÁLOVÁ, P.: *Textová příručka k výuce dějepisu II*. Praha 2006; ČAPKA, F. – LUNEROVÁ, J.: *Dějepis I. Inspirace a projekty, náměty pro tvořivou výuku*. Praha 2008; ČAPKA, F. – LUNEROVÁ, J.: *Dějepis I. Člověk a společnost. Pracovní sešit*. Praha 2008; ČAPKA, F. – VYKOUPILOV, J.: *Dějepis 8. Novověk*. Brno 2009; ČAPKA, F.: *Vlastivěda 5. Obrazy z nejnovějších českých dějin*. Praha 2009; Týž: *Člověk a jeho svět. Pracovní listy*. Praha: Alter, 2009; Týž: *Dějepis 9*. Brno 2010; Týž: *Dějepis 8. Multimediální interaktivní učebnice*. Brno 2010; Týž: *Obrazy ze života společnosti v českých dějinách*. Brno 2010.

⁷⁴ Týž: *K práci s regionálním materiálem ve výuce dějepisu*. In: *Cesty k tvořivé škole*. Brno: MU, 1998, s. 150–151.

⁷⁵ Týž: *Nowy egzamin maturalny z historii w szkole średniej w Republice Czeskiej*. In: *Edukacja historyczna i obywatelska w szkolnictwie ponadgymnazjalnym*. Toruń 2003, s. 490–494.

⁷⁶ Týž: *Kilka uwag na temat tworzenia podręczników do nauczania historii i uwzględnienia w nich korelacji międzyprzedmiotowej*. In: *Korelacja – integracja wiedzy*. Wrocław: UW, 2006, s. 183–187.

⁷⁷ Týž: *Rola historii regionalnej w współczesnej edukacji*. In: *Wiadomości Historyczne*, 2010, č. 4, s. 45–50.

⁷⁸ ČAPKA, F. – VYHŇÁK, P.: *History in the Integrated Education in the Process of the Acquisition of Teacher's Competencies in the Students of Pedagogy Department of the Masaryk University in Brno*. In: *Education and Integrative Process*. Wrocław: UW, 2009, s. 143–150.

⁷⁹ MIHOLA, J.: *Kształtowanie świadomości wielokulturowej w trakcie wycieczek historycznych*. In: *Wielokulturowość w nauczaniu historii*. Zielona Góra: UZ, 2004, s. 321–324; Týž: *Dějepisné exkurze a jejich místo v odborné a metodické přípravě budoucích učitelů*. In: *Oborové didaktiky v pregraduálním studiu*. Pdf MU 2004, CD ROM, 7 s.

⁸⁰ ŠTĚPÁNEK, K.: *Příspěvek k metodice tvorby amatérského didaktického videozáznamu pro školní dějepis*. In: *Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd*, č. 18, s. 74–93; Týž: *Šrodky audiowizualne w nauczaniu historii*. In: *Uczeń w nowej szkole*. Poznań: UAM, 2002, s. 125–127; Týž: *Hraný historický film k období 1434–1620 a školní dějepis*. In: Mihola, J. (ed.): *České země 1434–1620*. Brno: MU, 2002, s. 59–62; Týž: *Hraný historický film k období 1620–1848 a školní dějepis*. In: *České země v 17. a 18. století*. Brno: MU, 2003, s. 79–82; Týž: *K ověření účinnosti didaktického videozáznamu v dějepisu*. In: *Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd*, č. 19, s. 73–92; Týž: *K otázce tvorby a didaktického využití videoprogramu*. In: *Julínek, S. a kol: Základy oborové didaktiky dějepisu*. Brno: MU, s. 203–214; Týž: *Hraný historický film jako prostředek multikulturní výchovy v dějepise?* In: *Oborové didaktiky v pregraduálním učitelském studiu*. Brno: Pdf MU, 2004. CD-ROM; Týž: *Hraný historický film k období 1781–1918 a školní dějepis*. In: Mihola, J. (ed.): *České země v období 1790–1918*. Brno: MU, 2004, s. 76–79; Týž: *Svoboda a nesvoboda ČSR v souvislostech hraného historického filmu a dějepisného vyučování*. In: *Československo 1918–1945*. Brno: MU, 2005, s. 54–59; Týž: *Hraný historický film k napoleonskému období v kontextu dějepisné výuky*. In: *Napoleonské války a historická paměť*. Brno: MU, 2005, s. 267–272; Týž: *Hraný historický film k období 1945–1992*. Brno: MU, 2007, s. 81–85; Týž: *Fabularne filmy historyczne w nauczanie historii w szkole w kontekście wychowania do obywatelskości*. In: *Historyczne konteksty edukacji obywatelskiej w społeczeństwach wielokulturowych*. Wrocław: UW, 2007, s. 251–255; Týž: *Hraný historický film k období 1945–1992 v kontextu dějepisné výuky*. In: *Vaculík, J. – Mihola, J. (eds.): Československo 1945–1992*. Brno: MU, 2007, s. 81–84; Týž: *To the context of multicultural and media-aided education in teaching history*. In: *Czech-Polish Historical and Pedagogical Journal*, 2009, č. 1, s. 43–47; Týž: *K metodické implementaci mediální výchovy do školního dějepisu*. In: *Historie a cestovní ruch – perspektivní a podnětné spojení*. Praha: VŠO, 2009, s. 215–224; Týž: *K mediální výchově optikou dějepisu a kurikulární reformy*. In: *Kurikulum a výuka v proměnách školy*. Brno: MU, 2009; Týž: *K čemu potřebujeme a využijeme v dějepise hraný film?* In: *Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd*, č. 23, s. 130–135; Týž: *Medializovaný konflikt I–III*. Tamtéž, roč. 24, 2010, č. 1,

pisu⁸³ a historické vědomí absolventů základní školy.⁸⁴ Věnuje se také využití poštovních známek ve výuce moderních dějin.

Problematika školních učebnic byla předmětem zájmu Jaroslava Vaculíka,⁸⁵ který se rovněž zajímal o změny v přípravě učitelů dějepisu,⁸⁶ rámcové vzdělávací programy⁸⁷ i historii vzdělávání učitelů.⁸⁸

Jeho doktorandi Miroslav Jireček a Jana Stejskalíková publikovali řadu statí o vývoji kurikulárních dokumentů na našem území i v evropském kontextu.⁸⁹

Pro doktorandy, kteří se zabývali didaktikou dějepisu, pořádala katedra od roku 2008 každoroční pracovní semináře, na kterých mohli prezentovat výsledky svého výzkumu. Vyšlo celkem pět sborníků, a to za redakce Pavla Vyhňáka,⁹⁰ Kamila Štěpánka⁹¹ a Jany Doleželové.⁹² V těch-

s. 107–116; roč. 26, 2012, č. 1, s. 114–122; roč. 25, 2011, č. 1, s. 97–108; Týž: *Hraný historický film jako podnět oborově didaktického výzkumu*. Tamtéž, roč. 26, 2012, č. 2, s. 349–357; Týž: *Hraný film a historická paměť – historická reflexe v kontextech dějepisné výuky*. Tamtéž, roč. 27, 2013, č. 1, s. 186–192; Týž: *Reflexe moderních národních dějin na poštovních známkách: od historického pramene k mediální výchově*. Tamtéž, roč. 27, 2013, č. 2, s. 196–211; Týž: *K sekvenční analýze hraného filmu a její implementaci do dějepisné výuky*. Tamtéž, roč. 28, 2014, č. 1, s. 127–148.

⁸¹ Týž: *Problem wielokulturowości w podręcznikach do nauczania historii w Republice Czeskiej*. In: *Wielokulturowość w nauczaniu historii*. Zielona Góra: UZ, 2004, s. 37–41.

⁸² MINÁŘOVÁ, E. – ŠTĚPÁNEK, K.: *K mezipředmětovým vztahům v rámci obsahové dimenze kurikula ZŠ: na příkladu českého jazyka a dějepisu*. In: *Problémy kurikula základní školy*. Brno: MU, 2006, s. 189–203; ŠTĚPÁNEK, K.: *Tradycje, współczesność i perspektywy korelacji międzyprzedmiotowej w nauczaniu historii w Republice Czeskiej*. In: *Korelacja – integracja wiedzy – szansa dla ucznia*. Wrocław: UW, 2006, s. 31–36

⁸³ ŠTĚPÁNEK, K.: *Dopravní výchova v dějepisu*. In: *Implementace dopravní výchovy do školního vzdělávacího programu*. Brno: MS Press, 2006, s. 49–62.

⁸⁴ Týž: *Absolvent základní školy v kontextech historického vědomí, vlastnictví a evropanství*. In: *Absolvent základní školy*. Brno: MU, 2007, s. 147–153.

⁸⁵ VACULÍK, J.: *K prezentaci novodobých světových dějin v učebnicích dějepisu*. In: *Zwettler, O. – Vaculík, J. (eds.): Tvorba učebnic dějepisu v Polsku, na Slovensku a v České republice*. Brno: MU, 1996, s. 106–109; Týž: *Prezentacja nowoczesnej historii świata w podręcznikach historii*. In: *Nauczanie blokowe i zintegrowane przedmiotów humanistycznych w zreformowanej szkole*. Zielona Góra: UZ, 2002, s. 283–286; Týž: *Podręczniki historii w szkolnictwie ponadgimnazjalnym*. Toruń: Marszałek, 2003, s. 129–136.

⁸⁶ Týž: *Zmiany w przygotowaniu studentów historii w ramach specjalizacji nauczycielskiej w Republice Czeskiej*. In: *Uczeń w nowej szkole*. Poznań: UAM, 2002, s. 121–124.

⁸⁷ Týž: *Ramowe programy kształcenia podstawowego przesłanką korelacji przedmiotów nauczania historii i wiedzy o społeczeństwie w Republice Czeskiej*. In: *Korelacja – integracja wiedzy – szansa dla ucznia*. Wrocław: UW, 2006, s. 23–30; Týž: *Direction of the Tertiary Education Reform in the Czech Republic*. In: *Academic Teacher Facing the Educational Challenges of the 21st Century*. Wrocław: ATUT, 2011, s. 197–202.

⁸⁸ Týž: *Místo katedry historie PdF MU při přípravě učitelů dějepisu v letech 1946–2003*. In: *Vaculík, J. – Míhola, J. (eds.): Míto historie a úloha učitelů dějepisu při formování multikulturální společnosti*. Brno: MU, 2003, s. 29–36; Týž: *Osudy pedagogických fakult zřízených po roce 1946*. In: *Možnosti a meze výzkumu dějin vysokého školství po roce 1945*. Hradec Králové: UHK, 2010, s. 76–84.

⁸⁹ STEJSKALÍKOVÁ, J.: *Evropská dimenze v dějepisném kurikulu*. In: *Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd*, roč. 25, 2011, č. 1, s. 114–117; JIREČEK, M.: *Výuka dějepisu na školách obecných a měštanských v Československu v letech 1918–1939 z hlediska vývoje kurikulárních dokumentů*. Tamtéž, roč. 25, 2011, č. 1, s. 3–20; Týž: *K výuce dějepisu na školách obecných a měštanských v Protektorátu Čechy a Morava z hlediska vývoje kurikulárních dokumentů*. Tamtéž, roč. 26, 2012, č. 1, s. 123–138; Týž: *K výuce dějepisu na školách obecných a měštanských v Československu v letech 1945–1948 z hlediska vývoje kurikulárních dokumentů*. Tamtéž, roč. 26, 2012, č. 2, s. 290–316; Týž: *K výuce dějepisu na školách odpovídajících dnešním základním školám v Československu v letech 1948–1989*. Tamtéž, roč. 27, 2013, č. 2, s. 196–211; Týž: *K výuce dějepisu na základních školách v České republice v letech 1989–2013*. Tamtéž, roč. 28, 2014, č. 1, s. 127–148.

⁹⁰ Vyhňák, P. (ed.): *Výbrané problémy oborové didaktiky dějepisu 1*. Brno: MU, 2008.

⁹¹ Štěpánek, K. (ed.): *Výbrané problémy oborové didaktiky dějepisu 2*. Brno: MU, 2009.

⁹² Doleželová, J. (ed.): *Výbrané problémy oborové didaktiky dějepisu 3., 4., 5*. Brno: MU, 2010, 2011, 2012.

to sbornících se Petra Bauerová–Tannenbergová zabývala problematikou didaktické vybavenosti učebnic dějepisu.⁹³ Ty byly předmětem zájmu také dalších doktorandů.⁹⁴ J. Stejskalíková se zabývala také dalšími otázkami výuky dějepisu.⁹⁵ Veronika Rodriguezová – Rodová se zaměřila na vzdělávací potenciál programů tematické kooperativní výuky v kontextu didaktiky dějepisu a dramatické výchovy.⁹⁶ Vývoj vyučovacího předmětu dějepisu se stal objektem zájmu Miroslava Jirečka.⁹⁷ Problematicou dějepisného vyučování se zabývali i další doktorandi – Jitka Lunerová,⁹⁸ Radim Štěrba⁹⁹ a Pavel Vyhňák.¹⁰⁰ V některých případech tyto dílčí studie vyústily v obhájené doktorské disertace.¹⁰¹

- ⁹³ BAUEROVÁ, P.: *Analýza učiva obsažená ve vybraných učebnicích dějepisu pro 6. ročník základní školy*. In: Vyhňák, P. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 1*. Brno: MU, 2008, s. 7–18; Táž: *Měření didaktické vybavenosti učebnic dějepisu pro 6. ročník základní školy*. In: Štěpánek, K. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 2*. Brno: MU, 2009, s. 5–17; TANNENBERGOVÁ, P.: *Didaktická vybavenost učebnic dějepisu pro sedmý ročník základní školy*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 3*. Brno: MU, 2010, s. 70–80; Táž: *Učebnice dějepisu pro 6. ročník ZŠ z pohledu hodnocení obtížnosti jejich vybraného textu*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 4*. Brno: MU, 2011; Táž: *Učebnice dějepisu pro 7. ročník základní školy pohledem analýzy komplexní míry obtížnosti textu*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 5*. Brno: MU, 2012, s. 58–71.
- ⁹⁴ STEJSKALÍKOVÁ, J.: *Obraz Evropy v učebnicích dějepisu*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 3*. Brno: MU, 2010, s. 46–53; DOLEŽELOVÁ, J.: *Vliv společnosti na učebnice dějepisu*. Tamtéž, s. 54–59; Táž: *Příspěvek k problematice výzkumu učebnic*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 4*. Brno: MU, 2011; STEJSKALÍKOVÁ, J.: *Evropská integrace v dějepisných učebnicích*. Tamtéž; DOLEŽELOVÁ, J.: *Výzkum učebnic dějepisu*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 5*. Brno: MU, 2012, s. 36–45; NOVOTNÝ, P.: *Neverbální historické informace a jejich zastoupení ve vybraných učebnicích dějepisu*. In: Vyhňák, P.: *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 1*. Brno: MU, 2008, s. 32–44.
- ⁹⁵ STEJSKALÍKOVÁ, J.: *Vliv aktivizačních metod na vzdělávací výsledky žáků a jejich vztah k vyučovacímu předmětu*. In: Štěpánek, K. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 2*. Brno: MU, 2009, s. 40–46; Táž: *Metodologické aspekty zkoumání evropské dimenze v dějepisném kurikulu*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 5*. Brno: MU, 2012, s. 46–57.
- ⁹⁶ RODRIGUEZOVÁ, V.: *Tematická kooperativní výuka v dějepisu s využitím metod dramatické výchovy*. In: Vyhňák, P. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 1*. Brno: MU, 2008, s. 45–62; Táž: *Vliv tematické kooperativní výuky na kvalitu a trvalost znalostí žáků v dějepisu*. In: Štěpánek, K. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 2*. Brno: MU, 2009, s. 28–39; Táž: *Vliv programu tematické kooperativní výuky na vyučovací strategie učitelů dějepisu*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 3*. Brno: MU, 2010, s. 6–14; Táž: *Obraz jako východisko výuky dějepisu*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 4*. Brno: MU, 2011.
- ⁹⁷ JIREČEK, M.: *Vývoj dějepisu jako vyučovacího předmětu na školách odpovídajících dnešní základní škole od roku 1918 do současnosti ve světle kurikulárních dokumentů*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 3*. Brno: MU, 2010, s. 60–69; Táž: *K problematice výzkumu vývoje vyučovacího předmětu*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 4*. Brno: MU, 2011; Táž: *K výzkumu vývoje vyučovacích předmětů v českém prostředí*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 5*. Brno: MU, 2012, s. 6–28.
- ⁹⁸ LUNEROVÁ, J.: *Muzejní pedagogika v dějepisném vyučování*. In: Vyhňák, P. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 1*. Brno: MU, 2008, s. 19–31; LUNEROVÁ, J. – SOBOLOVÁ, M.: *K výuce historie Romů prostřednictvím moderních výukových strategií a přístupů*. In: Štěpánek, K. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 2*. Brno: MU, 2009, s. 18–27; LUNEROVÁ, J. – SVOBODOVÁ, M.: *K možnostem využití moderních výukových forem a strategií ve výuce dějepisu*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 3*. Brno: MU, 2010, s. 15–35; LUNEROVÁ, J. – SVOBODOVÁ, M. – ŠTĚRBA, R.: *Moderní výukové strategie ve výuce dějepisu*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 4*. Brno: MU, 2011.
- ⁹⁹ ŠTĚRBA, R.: *Alternativní metody mezipředmětového charakteru v dějepisné výuce a ověření jejich účinnosti*. In: Vyhňák, P. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 1*. Brno: MU, 2008, s. 63–74; Táž: *Užití alternativních výukových metod a strategií ve výuce dějepisu*. In: Doleželová, J. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 3*. Brno: MU, 2010, s. 26–45.
- ¹⁰⁰ VYHŇÁK, P.: *Využití výpočetní techniky ve výuce dějepisu*. In: Vyhňák, P. (ed.): *Vybrané problémy oborové didaktiky dějepisu 1*. Brno: MU, 2008, s. 75–81.
- ¹⁰¹ TANNENBERGOVÁ, P.: *Analýza didaktické vybavenosti učebnic dějepisu pro 6. a 7. ročník základní školy*. (Doktorská disertace.) Brno: PdF MU, 2012; RODOVÁ, V.: *Vzdělávací potenciál programů tematické kooperativní výuky*

Katedra pokračovala v pořádání didaktických konferencí i ve 21. století. V roce 2001 uspořádala mezinárodní vědeckou konferenci Místo historie a úloha učitele dějepisu při formování multikulturní společnosti, jejíž výsledky byly publikovány v samostatném sborníku.¹⁰² O pět let později to byla konference Problematika sociálních skupin ve výuce společenskovědních předmětů, která proběhla ve spolupráci s katedrou sociální pedagogiky.¹⁰³ Didaktickými aspekty výuky dějepisu a křesťanské výchovy se zabývala konference v roce 2009.¹⁰⁴

Konference Místo historie a úloha učitele dějepisu při formování multikulturní společnosti proběhla za podpory Mezinárodního visegrádského fondu, a to ve dvou sekcích. Přítomni byli didaktikové dějepisu nejen z České republiky, ale i Slovenska, Polska a Maďarska. V jednom z úvodních referátů vedoucí katedry objasnil místo pořádajícího pracoviště při přípravě učitelů dějepisu v letech 1946–2002.¹⁰⁵ V první sekci objasnil Kamil Štěpánek úlohu a význam audiovizuálních médií při řešení multikulturní problematiky v dějepisné výuce.¹⁰⁶ Ve druhé sekci se František Čapka zabýval problematikou dalšího vzdělávání učitelů dějepisu,¹⁰⁷ Jiří Mihola hovořil o dějepisných exkurzích,¹⁰⁸ Bohuslav Klíma o významu archeologického výzkumu ve výuce budoucích učitelů dějepisu¹⁰⁹ a Marie Marečková o systému hodnot v procesu formování multikulturní společnosti.¹¹⁰

V rámci oslav 60. výročí Pedagogické fakulty MU proběhla v roce 2006 ve spolupráci s katedrou sociální pedagogiky konference Problematika sociálních skupin ve výuce společenskovědních předmětů. Historici a pedagogové z České republiky, Slovenska a Polska diskutovali ve třech sekcích. Konferenci otevřel úvodním referátem vedoucí katedry historie, který se zaměřil na počátky přípravy kandidátů učitelství na pedagogických fakultách v roce 1946.¹¹¹ V sekci Národnostní minority vystoupil doktorand Radim Štěrbá, který hovořil o problému diskriminace na příkladu holocaustu a jeho promítnutí do pedagogické praxe.¹¹² Ve třetí sekci věnované znevýhodněným skupinám vystoupili František Čapka,¹¹³ Marie Marečková,¹¹⁴ Jiří Mihola¹¹⁵ a Kamil Štěpánek.¹¹⁶

---

v kontextu didaktiky dějepisu a dramatické výchovy. (Doktorská disertace.) Brno: PdF MU, 2012; STEJSKALÍKOVÁ, J.: *Evropská dimenze v učebnicích dějepisu.* (Doktorská disertace.) Brno: PdF MU, 2013; JIREČEK, M.: *Vývoj vyučovacího předmětu dějepis v letech 1918–2013.* (Doktorská disertace.) Brno: PdF MU, 2014. Jirečkova disertace vyšla jako monografie v roce 2014.

¹⁰² Vaculík, J. – Mihola, J. (ed.): *Místo historie a úloha učitele dějepisu při formování multikulturní společnosti.* Brno: MU, 2003.

¹⁰³ Vaculík, J. – Němec, J. (ed.): *Problematika sociálních skupin ve výuce společenskovědních předmětů.* Brno: MU, 2006.

¹⁰⁴ Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 24, 2010, č. 2.

¹⁰⁵ VACULÍK, J.: *Místo katedry historie Pedagogické fakulty MU při přípravě učitelů dějepisu v letech 1946–2002.* In: Vaculík, J. – Mihola, J. (eds.): *Místo historie a úloha učitele dějepisu při formování multikulturní společnosti.* Brno: MU, 2003, s. 29–38.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 207–210.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 282–286.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 287–295.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 296–302.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 265–267.

¹¹¹ VACULÍK, J.: *Počátky přípravy kandidátů učitelství na pedagogických fakultách v roce 1946.* In: Vaculík, J. – Němec, J. (eds.): *Problematika sociálních skupin ve výuce společenskovědních předmětů.* Brno: MU, 2006, s. 6–10.

¹¹² ŠTĚRBA, R.: *Problém diskriminace na příkladu holocaustu a jeho promítnutí do pedagogické praxe.* In: Tamtéž, s. 94–104.

¹¹³ ČAPKA, F.: *Inteligence jako jedna z pronásledovaných společenských vrstev po únoru 1948.* In: Tamtéž, s. 132–136.

¹¹⁴ MAREČKOVÁ, M.: *K postavení žen v trestním právu raného novověku.* Tamtéž, s. 158–162.

¹¹⁵ MIHOLA, J.: *K problematice ženských řeholních institucí a jejich místu ve společnosti na Moravě v 19. století v kontextu dějepisné výuky.* Tamtéž, s. 163–166.

¹¹⁶ ŠTĚPÁNEK, K.: *Problematika gender history v kontextu hraného historického filmu a dějepisné výuky.* Tamtéž, s. 187–191.

Poslední didaktická konference v roce 2011 byla věnována mediálním aspektům vyučování dějepisu v Polsku, na Slovensku a v České republice. Kromě zahraničních a domácích hostů zde referovali i pracovníci a doktorandi katedry Jaroslav Vaculík,¹¹⁷ Miroslav Jireček a Jana Stejskalíková,¹¹⁸ Kamil Štěpánek,¹¹⁹ František Čapka,¹²⁰ Marie Marečková¹²¹ a Jiří Mihola.¹²²

Na počátku 21. století přistoupila katedra k vypracování nového učebního textu pro výuku didaktiky dějepisu.¹²³ Na tomto kolektivním díle se podíleli vedle externích didaktiků také pracovníci katedry Stanislav Julínek, František Čapka a Kamil Štěpánek.

Platformou pro prezentaci nových výsledků bádání v oborové didaktice dějepisu jsou dva časopisy katedry, a to Sborník prací Pedagogické fakulty MU – řada společenských věd a Czech-polish historical and pedagogical journal.

Na stránkách Czech-polish historical and pedagogical journal proběhla diskuse českých a polských historiků a pedagogů na téma celoživotního vzdělávání. Z katedry historie se diskuse zúčastnili Jaroslav Vaculík, František Čapka, Kamil Štěpánek a Jiří Mihola.¹²⁴ V tomto časopisu byly publikovány také studie o poválečných sporech týkajících se zavedení tzv. jednotné školy¹²⁵ a mediální reflexe soudobých polských dějin v českých učebnicích dějepisu.¹²⁶

Můžeme shrnout, že v oblasti didaktiky dějepisu při omezeném počtu odborníků bylo za sedmdesát let Pedagogické fakulty MU dosaženo poměrně značných výsledků. Ukázalo se, že intenzivní a cílevědomou prací fakulta a její katedry pedagogiky a historie podstatně přispěly k rozvoji disciplíny, která se po válce teprve konstituovala.

prof. PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc.

Katedra historie

Pedagogická fakulta MU

Poříčí 9

603 00 Brno

Česká republika

e-mail: vaculik@ped.muni.cz

¹¹⁷ VACULÍK, J.: *Posledních deset let dějepisné práce na katedře historie PdF MU*. Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 25, 2011, č. 2, s. 3–8.

¹¹⁸ JIREČEK, M. – STEJSKALÍKOVÁ, J.: *Možné metodologické přístupy ke zkoumání dějepisného kurikula*. Tamtéž, s. 35–44.

¹¹⁹ ŠTĚPÁNEK, K.: *K rozvoji mediální gramotnosti a podpoře výuky moderních dějin*. Tamtéž, s. 61–66.

¹²⁰ ČAPKA, F.: *Mediální aspekty při využívání historické paměti ve výuce dějepisu*. Tamtéž, s. 92–95.

¹²¹ MAREČKOVÁ, M. – KRYZAN, O.: *Kontexty mediálních aspektů pomocných věd historických na příkladu informačního systému MU*. Tamtéž, s. 96–98.

¹²² MIHOLA, J.: *K populárně naučným historickým a historicko-pedagogickým časopisům vydávaným v letech 1946–1989 a jejich využití v současném školním dějepisu*. Tamtéž, s. 109–129.

¹²³ JULÍNEK, S. a kol.: *Základy oborové didaktiky dějepisu*. Brno: MU, 2004.

¹²⁴ VACULÍK, J.: *The Strategy of Lifelong in the Czech Republic*. Czech-polish historical and pedagogical journal, roč. 4/2012, č. 1, s. 3–5; ŠTĚPÁNEK, K.: *On the History of Lifelong Learning in the Czech Lands*. Tamtéž, s. 6–9; ČAPKA, F.: *University of the Third Age at Masaryk University as One Form of Lifelong Learning*. Tamtéž, s. 10–15; MIHOLA, J.: *On the Issue of Further Education of History Teachers at the Faculty of Education of Masaryk University and in the Czech Republic*. Tamtéž, s. 16–22.

¹²⁵ VACULÍK, J.: *Discussion of the Secondary School System in Czechoslovakia Following the Second World War*. Tamtéž, roč. 5/20132, č. 1, s. 3–9.

¹²⁶ ŠTĚPÁNEK, K.: *Media Reflexion of Contemporary Polish in Czech History Textbooks*. Tamtéž, s. 70–75.